Av DAN GORDAN
Foto: ORREFORS, BUKOWSKIS, JACKSONS, JAN-OLAV WEDIN

SIMON GATE
(1883–1945), glaskonstnär

Simon Gate var bokillustratör och porträttmålare när han lockades till Orrefors. Året var 1916 och Slöjdföreningens fältrop: ”Konstnärerna till industrin!” hade tagit fart. Tillsammans med Edward Hald, som anställdes året efter, är hans namn synonymt med Orrefors första storhetstid. Det var genom de lyckade experimenten med graalglas som framgången kom (se separat ruta).
Vid sidan om graal är det gravyren som förknippas med genombrottsåren. Gravyrkonsten hade sedan 1700-talet fått stå tillbaka för den slipade dekoren. Men med början 1917 gjorde Gate och Hald sina första försök med figurgravering. Gate dekorerade sina urnor, vaser och pokaler med festtåg av dansande kvinnor i en frodig, livsbejakande stil. Vid världsutställningen i Paris 1925 fick Orrefors sitt världsrykte och snart bjöds glasbruket in till en första USA-turné. Tidningen New York Times omnämnde nu en av Gates serviser som ”höjden av fullkomlighet”. På Stockholms konserthus hänger fortfarande Gates och Halds vackra armaturer, och på Göteborgs konserthus hör de graverade fönstren till sevärdheterna. Mot slutet av sitt liv intresserade sig Simon Gate alltmer för kyrklig konst och tog sig an uppdrag med fönster, målningar och stuckaturer till en rad kyrkor.

Bacchuståget formgavs till världsutställningen i Paris 1925. De första exemplaren graverades av Gustav Abels som ansåg att arbetet var det mest påfrestande han gjort. ”När den var färdig, råkade Gate slå sönder den (han lyfte skålen mot ljuset och slog sönder den mot en lampa), varefter den måste göras om i forcerat tempo, men då hade vi också gjort en del erfarenheter.” 13 exemplar lär ha utförts sedan 1925 och det tog cirka 300 arbetstimmar att gravera den.

Simon Gate
inledde Orrefors storhetstid

CHECKLISTA för Simon Gates formgivning

- Graverade festtåg av dansande och poserande nakna kvinnor.
- Sensuell känsla för ljusets gång genom glasmassan.
- Klassiska former och motiv, inspiration från renässans och barock.

Klotvasen från 1921 med graverad växtlighet är 15 cm hög. Detta exemplar från 1931 kostar 8 500 kr hos Jacksons.

I Stockholms konserthus hänger de magnifika lamporna i trapphallen, ritade i ett samarbete mellan Edward Hald och Simon Gate.

De så kallade Slottsglasen hör i sin raffinerade enkelhet till Gates vackraste. De gjordes tillsammans med mästerblåsaren Knut Bergqvist till Göteborgsutställningen 1923 och finns i cigarrbrunt, blågrönt och rödviolett.

Graverad 30-talsvas med dansande kvinna. 18 000 kr, Jacksons.

Carl Milles staty Triton, den lilla havsguden, var placerad på en räfflad svart graniturna och från denna hämtade Gate formen till sina slipade Tritonvaser, från 1916.

GRAALGLASETS SKAPARE

Graal (från latinets gradalis, som betyder skål/pokal) utvecklades ur överfångsglaset 1916 och det var enligt historieskrivningen disponenten Albert Ahlins experimentlusta, mästerblåsaren Knut Bergkvists tekniska skicklighet och Simon Gates konstnärliga talang som möjliggjorde resultatet. I graalglaset fångas flera färgskikt ovanpå varandra till ett ämne. Efter kylning graveras, blästras eller slipas motivet in genom de olika färgskiftena. Därefter värms ämnet på nytt, får ytterligare ett lager klarglas och blåses upp till sin slutgiltiga form. I dag tillhör graalpjäser från Orrefors de mest eftertraktade konstglaspjäserna i Sverige och världen. Namnet fick man efter Gustaf Frödings saga om glaset som slöt sig om sitt innehåll, så att "vinet är vordet rubin". Namnet, skrev Albert Ahlin, "kan ju tyckas anspråksfullt, men det ger jag den s.k. f-n i".

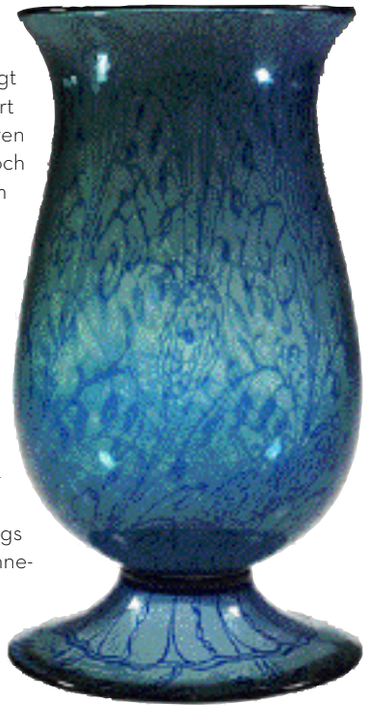

Graalvas från 1917 med stiliserade blommor i blått mot grön fond. Den 27 cm höga vasen klubbades förra året på Bukowskis för 76 000 kr.

SIGNATURER

Varhelst ett G finns inristat i ett Orreforsglas mellan 1916 och mitten av 30-talet finns det anledning att tro att Simon Gate kan vara formgivaren. De något förvirrande signaturerna GE användes för det satinslipade glaset 1926–32 och GF för det slipade överfånget under 1927. I graalglas av Simon Gate är signaturen oftast mer begripliga SG.

I det graverade glaset signerade Gate och Hald med G. respektive H. + *nummer*. Exempel: *Of.G.109.29.JR* utläses Orrefors, Simon Gate, 109 (modellnummer, formgiven 1918) tillverkad 1929, gravör John Rosenstam. Läs vidare om signaturerna i *Orrefors, etthundra år av svensk glaskonst*.

Tusen fönster heter det enda Gateglaset som ännu är i produktion. Den handslipade kristallvasen och skålen med kalejdoskopeffekt i slipningen formgavs 1934 och har funnits med sedan dess. Skål, 3 895 kr, och vas, 2 595 kr, från Orrefors.

LÄS MER!
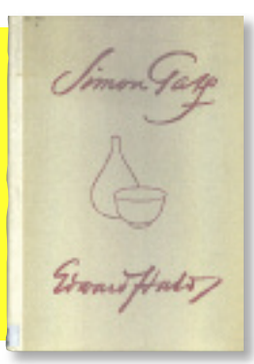
Den enda biografin om Gate – **Arthur Hald** och **Erik Wettergrens** bok **SIMON GATE – EDWARD HALD, EN SKILDRING AV MÄNNISKORNA OCH KONSTNÄRERNA** (Svenska slöjdföreningen 1948) – finns bara på ett fåtal bibliotek och är relativt dyr antikvariskt. **ORREFORS, ETTHUNDRA ÅR AV SVENSK GLASKONST** av **Kerstin Wickman** med flera (Byggförlaget, 1998) innehåller också mycket om de båda pionjärerna.